

Над дорогою могилою.

Сьогодні ховаємо ми Грінченка. Тільки вчора зробив він свою останню на цім світі подорож і з далекої чужини прибув під небо рідної України. Сьогодні останнє привітання невсипущему працівникові од рідного краю і потім—довічний одпочинок.

Одпочинок заслужений, зароблений цілим життям, бо рідко можна знайти на світі людину, щоб так гармонично погодила свої погляди з своїми вчинками, щоб так уміла слово вживлювати в діло, щоб так запопадливо жадно кидалась на всяку роботу за для рідного краю. Кажу: всяку—бо не добірав небіжчик роботи до лютости, до душі, а йшов туди, де треба було робітника, і свідомо пригинався там, де міг випростатись. Широка сфера письменства і громадського життя, популярна література для народу і високої вартости наукова робота, практична педагогіка і теоретична оборона української школи, поезія і лінгвістика, етнографія і архивна робота з упорядкуванням музейних скарбів—усе дізнало на собі енергії цих працюючих рук і скрізь поклав Грінченко свою глибоку борозну. Ціле життя праці, та ще якої праці!... Ні,—сміливо міг він сказати про себе те, що писав про свого хлібороба:—

... Не сором ці стомлені руки
І це серце, зотліле з муки,
Положити в дубовій труні.

Звичайно—„не сором“, але цього мало: єсть іще щось, що піде в ту дубову труну.

І великі, і малі поети часто лишают нам своє поетичне credo, своє „вірую“. І здебільшого ефектовне воно буває: поет—пророк, герой, надлюдина, що високо стоїть над людськістю і то згорда кидає їй свої обвинувачення, то ласкаво дарує їй свою прихильність.

Credo Грінченкове було таке ж просте, як і життя його, суворе, але тим величніше в своїй простоті й суворій аскетичності. На рідному полі, каже він,

Каміння було,
Поле все бур'яном заросло,—
Зупинявся мій плуг на тім полі,
Та не кидав робити я ніколи.
А гострив свій демин, чересло...

І дарма, що багато сили положив працівник на ту ниву, що власним потом полив її: він цього не лічить. Його мрія іншу йому нагороду знайшла,—знов же просту і сувору, але величню в своїй простоті нагороду.

Мої діти — дочки і сини —
Усі вкупі зібравшись, вони,
Як починаю до обіду сидати,
Будуть хліб, що придбав я, дамати
І згадують мене у труні.

І за те, що працюючи зміг
Згодувати і викохати їх,
То про мене в їх згадка не згине,
Після мене ще довгі години
Моє діло не вмере серед їх.

Воно, діло його, справді не згине, бо воно мільйонами живущих искор розійшлося по рідному краю і, западаючи в серця людські, і інших до праці, до діла навертає. Хліб, що придбав рідному краю Грінченко, довго ще споживатимем ми,—ті, кому доля судила його пережити; довго ще користуватимемося з здобутків його великої праці. І не тільки свої стомлені руки та серце, зотліле з муки, зложив незабутній наш Борис Дмитрович у дубовій труні: піде з ним разом і та пошана, той незмірний жаль і та щира подяка, які сьогодні з'єднають над новою великою могилою цілу Україну...

Ходімо за ним!

Помер Борис Грінченко!

Ліг у труну український письменник!

Так небагато ніби говорять ця сумна звістка звичайному читачеві газети. Але уявіть тільки собі усю міць цієї скромної постаті, та ще в тяжких умовах українського життя, і ви арозумієте, який біль стискає серце кожного свідомого українця!

Півроку тому, згадуючи тяжку хворобу Грінченкову і його од'їзд за кордоц, я вже казав українському громадянству, як мало ми звертаємо уваги на наших діячів, як мало дали ми уваги, і пошани і цьому рідному велетеневі на нашій забутій українській ниві *). Ця велетенська постать довго стояла одинокою.

Був відомий для України 1876 рік. Українському народові, в особі кращих синів його, його ідейних представників, було запечатано вуста. Було сміливо одкинуто саму думку про існування українського народу. Було упевнено, згорда кинуте нам: „Українського письменства не було, нема і бути не може“! І все тоді принишло. Стало тихо та спокійно, мов на цвинтарі. Але... manu facta—manu destructo—руками зроблене—руками й зруйнується. Бог ще не покинув України. На краєчку цього мертвого цвинтаря, на початку 80-х років, десь береться хлопчина, що не докінчив реальної школи. Він походить з дрібної обмосковленої шляхти, що живе під Харьковом. Він не докінчив школи, бо по умовах того часу—тяжких умовах російського життя—16-ти літ опинився в тюрмі. За віщо?

*) „Утро“ 1909 р. ч. 886.